De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (*Staatsblad* N°. 124).

Dit blad wordt geregeld des *Vrijdags* aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseeren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertentiën aan den Uitgever J. A. WORMSER; Bureau N. Z. Voorburgwal 44, te Amsterdam. Inzendingen die later dan *Donderdag* 's namiddags te 12 uren worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen

Zondag 16 Mei 1897. N°. 1012.

Abonnementsprijs: *franco* aan huis, per drie maanden *f* 1.20. Afzonderlijke nummers aan het Bureel 10 Cent. Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureel te Amsterdam. Advertentiën: van 1 tot 6 regels 90 Cent; voor elken regel meer 15 Cent. Aanvragen en vermelding van liefdegaven en Verslagen van Vereenigingen 10 Ct. p. regel.

Van de gemeene Gratie.

DERDE REEKS.

VIII.

> Onder dewelke ook wij allen eertijds verkeerd hebben in de begeerlijkheden onzes vleesches, doende den wil des vleesches en der gedachten, en wij waren van nature kinderen des toorns, gelijk ook de anderen. Efeze 2 : 3.

De Gereformeerde kerken belijden, conform de Heilige Schrift, dat door hetgeen voorviel in het nu verloren Paradijs »onze natuur alzoo is verdorven geworden, dat wij allen in zonde ontvangen en geboren worden", en zulks wel in dien zin, »dat wij ganschelijk onbekwaam zijn tot eenig goed en geneigd tot alle kwaad". Een staat waarin geen keer kan komen, »tenzij we door den Geest Gods wedergeboren worden".

Van deze belijdenis nu kan niet gezegd, dat ze accordeert met onze persoonlijke ervaring, noch ook met veel dat we elders in de Schrift lezen. *Niet* met onze persoonlijke ervaring, want ook bij van alle geloof vervreemde menschen, bij wie we met geen wedergeboorte rekenen mogen, ontmoeten we velerlei levensuiting, die lieflijk aandoet, en wel verre van tot het kwaad te neigen, er veeleer tegen ingaat. En evenzoo *niet* met wat we elders in de Heilige Schrift vinden. Abimelech schijnt zelfs Abraham, den vriend Gods, te beschamen. — De tegenstrijdigheid, die hierin ligt, wordt nu volkomen opgelost door de belijdenis der gemeene gratie. Het »geneigd tot alle kwaad en onbekwaam tot eenig goed" spreekt dan uit, hoe elk mensch zich, buiten wedergeboorte, openbaren zou, als de gemeene gratie zijn booze aandrift *niet* in toom hield; en de ervaring toont ons dan, hoe de mogendheid des Heeren »de booze natuur" achter de tralies der gemeene gratie grootendeels onschadelijk maakt. Het »onbekwaam tot eenig goed en geneigd tot alle kwaad" is dan niet de uitdrukking van hetgeen we in »den wedergeborene" vinden, noch ook van hetgeen we in het gemeene leven bij alle *niet* wedergeborenen opmerken; maar de erkentenis van wat in de aandrift onzer bedorven natuur ligt, en van hetgeen er onmiddellijk uit zou voortkomen, zoodra God ophield door de gemeene gratie die booze aandrift te temperen.

En zeg nu niet: »Waartoe dan die belijdenis van onze verdorven natuur? Zoo toch komt ook gij voor den feitelijken toestand uit bij de bewering van hen, die deze verdorvenheid onzer natuur loochenen, en deze uw belijdenis is dan niets dan een goedgeefsche onderstelling, die buiten de werkelijkheid valt", want dieper nadenken leert het ons wel anders. Vooreerst toch vertoonen er zich gedurig enkelen, die blijken niet alleen tot alle kwaad geneigd te zijn, maar het ook doen. Judas staat niet alleen in de historie. Davids handeling met Uria blijft, om niet uit te spreken, schrikkelijk. De koelbloedigheid waarmeê telkens, om een kleinen buit te kunnen rooven, twee, drie personen tegelijk vermoord worden, is ontzettend. De Armenische moordtooneelen hebben heel Europa doen huiveren. Honderdduizend mannen, vrouwen en kinderen laf en meedoogenloos neergesabeld. Om nu van het kannibalisme in wilde streken en van Dingaans wreedheden met zijn eigen troepen niet te spreken. In dat alles, en in zooveel meer, komt het »geneigd zijn tot alle kwaad" op doodelijk duidelijke wijze uit. En wat is nu het gevolg, als ge *niet* de algemeene verdorvenheid onzer natuur belijdt? Dit, dat ge alle deze booze dingen dan toeschrijft aan een exceptioneele boosaardigheid in deze bepaalde menschen, en uzelven, als veel beter zijnde, boven hen verheft. Erkent ge daarentegen de »verdorvenheid onzer natuur," in het gemeen, dan toonen die vreeselijkheden u alleen, wat er uit onze natuur voortkomt, zoodra God ons loslaat, ons aan onze eigen natuuraandrift overgeeft, en ons *niet* met de gemeene gratie in toom houdt. Ge verheft u dan niet, maar voelt bij die schrikkelijkheden, wat ook uit uw hart terstond zou voortkomen, als God u niet tegenhield, en dit juist drijft u uit, om te nauwer de genade uws Gods te zoeken. Ge ziet dan in, hoe de zaadkorrelen voor alle kwaad in ieders hart liggen, en hoe het verschil tusschen mensch en mensch slechts daaruit voortkomt, dat dit booze zaad in het hart des éénen schuil blijft, en bij den ander ontkiemt. Dit geeft u een solidair gevoel van schuld, en leert u danken voor de bewarende genade uws Gods. Te Londen werd in de Vluchtelingen-kerk ook wel eens een onecht kind ten Doop gepresenteerd; en nu wilde de kerk niet, dat de eerbare vrouw, daarbij tegenwoordig, in zichzelve overleggen zou, hoe braaf zij en hoe slecht dat meisje was, maar wekte haar op om in het gebed voor God te belijden dat dit uitgebroken kwaad uit den gemeenschappelijken wortel der zonde, en haar eigen bewaring alleen uit de genade Gods was.

Het tweede interest steekt in iets anders. Ook de wedergeborene is nog volstrekt niet van de nawerking van zijn natuuraandrift af. Ook hij kan nog zeer diep vallen, en ook al komt het bij hem niet tot zoo geheel verval, toch stuit hij in zijn eigen zielsleven nog dagelijks op allerlei kwaad, dat uit de vuile bron opwelt. Loochent ge nu de verdorvenheid onzer natuur, dan leidt dit gedurig tot geestelijke wanhoop, twijfel aan zijn staat en loslating van de geloofsverzekerdheid. Belijdt ge daarentegen die verdorvenheid, dan is er voor dit bange raadsel een oplossing, en drijft de begane zonde Gods kind terstond met gebroken hart en verslagen geest weer naar de genade zijns Gods uit.

Ten derde doet de belijdenis der gemeene gratie erkennen, dat God in deze gemeene genade ons menschelijk levenslot, menschelijke opvoeding, menschelijke tucht, en zooveel meer, als middel bezigt, om het opwellend kwaad tegen te houden, en dringt deswege om niet lijdelijk neer te zitten, maar op bestrijding en tegengaan van het kwaad bedacht te zijn, niet uit eigen hoofde, maar in den dienst Gods.

En ten vierde eindelijk geeft het dit aanmerkelijk verschil, dat wie zijn eigen burgerlijke deugd en de velerlei menschelijke lieflijkheid in andere nog niet wedergeboren personen beschouwt als de natuurlijke vrucht van de niet zoo geheel verdorven natuur des menschen, noodzakelijk weêr zijn steunpunt *in den mensch* gaat zoeken; terwijl omgekeerd, wie de algeheele verdorvenheid onzer natuur erkent, maar belijdt dat God ze door de gemeene gratie tempert, ook in het burgerlijk goed en in den nog draaglijken staat van onze menschelijke samenleving, niets anders verheerlijkt dan de goeddadigheid Gods.

We zeggen daarom niet, dat het beroep onzer vaderen op de Heilige Schrift, om deze verdorvenheid onzer natuur te bewijzen, altoos even onberispelijk was. Met name hebben we reeds vroeger opgemerkt, dat hetgeen we in Gen. 6 : 5 lezen, niet een *algemeene* uitspraak is over onzen menschelijken toestand door alle eeuwen, maar een *bijzondere* uitspraak over de vreeslijke uitbarsting van het kwaad vlak vóór den Zondvloed. Er staat toch: »De Heere zag, dat de boosheid des menschen *menigvuldig* was op de aarde," d. w. z. dat het kwaad toentertijd ten top was gestegen, en dit nu drukt Mozes vlak daarop in dezer voege uit: »dat *al* het gedichtsel der gedachten zijns harten te *allen* dage *alleenlijk* boos was." Deze woorden omschrijven alzoo de schrikkelijke verwildering, die destijds was uitgebroken, doordien de gemeene gratie zich tot op het uiterste terugtrok. Maar afgescheiden hiervan is de teekening die de heilige apostel Paulus ons in de eerste drie hoofdstukken van zijn brief aan de kerk van Rome geeft van dien aard, dat we de belijdenis van onze menschelijke natuur als in zich zelve geheel verdorven, stelligen eisch der Heilige Schriftuur noemen.

Intusschen is op dit punt een nevenbeschouwing ingedrongen, die ten deele zeker haar recht heeft, maar die, haar wettige grens overschrijdend, in hooge mate gevaarlijk wordt. Vaak toch is geleeraard, dat »onbekwaam tot eenig goed" niet zeggen wilde, dat de gevallen mensch uit zich zelven niet meer tot het betrachten van *burgerlijk goed* in staat was, maar dat deze zijn geestelijke onbekwaamheid alleen zag en doelde op onze onmachtigheid om eenig *zaligmakend* goed te volbrengen. Het heette dan, dat goede werken alleen dezulke zijn, die uit oprecht geloof, Gods wil conform, zich naar Gods eere uitstrekken. Tot al zoodanig goed was de mensch, zoo erkende men dan, na zijn val volstrekt onbekwaam, eer neigde hij, buiten wedergeboorte, tegen het geloof in, doch altoos op Gods wet af, en had bij zijn beste intenties nevenbedoelingen, die niet Gods eer, maar eigen voordeel of genot bedoelden. Op die manier scheen men dus de krasse uitspraak der Heilige Schrift over de verdorvenheid onzer natuur te redden, en het nochtans zeer verklaarbaar te maken, hoe er in het gewone menschelijke leven nog zooveel dat »lieflijk en wel luidde", te waardeeren viel. Er sproot dan uit onze gevallen natuur nog wel allerlei burgerlijk en gewoon natuurlijk goed op, alleen maar dit soort goed, van hoe hooge beteekenis ook voor het leven op deze aarde, schoot geheel te kort als men met de eeuwigheid en de hooge bestemming van den mensch rekende. Tot dat geestelijk goed, dat met het oog daarop meerekende en in aanmerking kwam, was de gevallen natuur volstrekt onbekwaam, en voor dit soort goed moest zaligmakende genade te hulp komen. Want wel erkende men, dat het burgerlijk goed niet tot stand kwam buiten God om. Maar de hulpe Gods daartoe verleend, was niets anders dan die Goddelijke bijstand, die voor alle schepsel onmisbaar is. Gelijk ge niet ademen kunt, of God moet het leven in u bestendigen, zoo ook kondt ge geen burgerlijk goed uitrichten, of de Goddelijke kracht moest uw natuurlijk leven dragen en bestendigen.

Deze, in den grond Roomsche beschouwing, leidt nu principieel tot de stelling, dat de mensch ook *vóór* zijn val, het zaligmakend goed (alsdan genaamd: de oorspronkelijke gerechtigheid en heiligheid) alleen bezat als een genadegift, die toegevoegd was aan hetgeen van scheppingswege in zijn natuur lag. Er werd alzoo in den eerstgeschapen mensch een tweeheid gesteld. Hij had vooreerst de hem als mensch verleende *menschelijke natuur*, met alle krachten en vermogens die van die menschelijke natuur in beginsel onafscheidelijk waren; en ten andere de hem bovendien, en bij zijn natuur *bijkomende* genade, en dat was de oorspronkelijke gerechtigheid en heiligheid, het ware geestelijk en zaligmakend goed. In elk dier twee school dus een goed. In de menschelijke natuur op zich zelve zekere bekwaamheid voor het burgerlijk-aardsche goed, en in de aan den mensch verleende genadegifte de bekwaamheid voor het geestelijk-zaligmakend goed. Twee sferen, de eene aardsch, de andere hemelsch, en voor de aardsche sfeer de menschelijke natuur als zoodanig, terwijl voor de hemelsche sfeer alleen de genadegifte der oorspronkelijke gerechtigheid beteekenis had. Toen nu in den val de oorspronkelijke gerechtigheid te loor ging, ontglipte daardoor aan den mensch de geestelijke bekwaamheid voor het zaligmakend goed, en die kon alleen door bovennatuurlijke genade in hem hersteld worden. Wat hij daarentegen behield, was hetgeen zijn menschelijke natuur op zich zelve in zich droeg en vermocht. Want wel gaf men toe, dat ook deze krachten der menschelijke natuur niet zonder kleerscheuren uit de worsteling was gekomen, maar die verzwakking was dan toch heel iets anders dan de algemeene verdorvenheid, en zoo kon uit die verzwakte natuur nog zeer wel het burgerlijk goed verklaard worden, en bood deze wel verzwakte, maar dan toch nog op haar beenen staande menschelijke natuur een aanknoopingspunt voor de bovennatuurlijke genade. Niet alsof daar de bovennatuurlijke genade uit kon voortkomen. Zonder »helpende genade" vermocht de zondaar niets. Maar het aanknoopingspunt was er dan toch. Of nu latere Roomsche theologen dat nog fijner uitgeplozen, en door nog nauwere onderscheidingen meer aannemelijk gemaakt hebben maakt geen verschil, de officieele Roomsche kerkleer loopt langs deze lijnen.

De beoordeeling nu van dit standpunt hangt aan de verhouding die we stellen tusschen het *wezen* en de *natuur* eenerzijds, en anderzijds tusschen de *natuur* en het *bovennatuurlijke*. Verstaat men onder *natuur* des menschen hetzelfde als het *wezen* van den mensch, dan stemmen ook wij toe, dat de zonde het wezen van den mensch onaangetast heeft gelaten, en dat er alzoo van een algeheele verdorvenheid zijner natuur (nu in den zin van *wezen* genomen) geen sprake zou kunnen zijn. Van Lutherische zijde is men hier te ver gegaan, en tegenover de Lutherschen hebben wij, Gereformeerden, steeds de stelling verdedigd, dat de zondaar niet als een »stok en blok" is, maar mensch bleef, zijn menschelijk wezen behield, en in zijn menschelijk wezen gered werd, en nog wordt. Ook tegenover de Dooperschen is dit onzerzijds steeds verdedigd in onze stelling, dat de wedergeboorte herschepping en geen nieuwe scheppiag is. De zondaar is niet een vermolmde boom, in welks wortel een nieuwe boom wordt ingeschapen. Het is dezelfde boom die eerst wild werd en verkankerde, en wiens wezen nu van die wildheid bevrijd en door inenting tot het uitschieten van nieuwe takken en het dragen van goede vrucht bekwaamd wordt.

Dit stellen we niet alleen wat het wezen van den mensch in het gemeen, maar ook wat het wezen van elken mensch in het bijzonder aangaat. Zal eens elk kind van God een witten keursteen ontvangen, en op dien keursteen een nieuwen naam, dien niemand kent dan God en hij zelf, omdat die naam het innigste en bijzonderste van zijn persoonlijk wezen zal uitdrukken, zoo staat tevens vast, dat die nieuwe naam slechts dat eigenaardige en bijzondere zal uitdrukken, hetwelk krachtens zijn schepping in zijn bijzonder wezen gelegd was. Johannes is als kind van God een heel ander wezen dan Petrus, Petrus een heel ander wezen dan Thomas, en deze eigen vorm van het kindschap in deze drie apostelen staat in onlosmakelijk verband met het oorspronkelijk stempel dat God, in het laten geboren worden van deze drie mannen, op hun wezen had ingedrukt. In zooverre dus geen verschil. Het wezen van den mensch in het gemeen, en van elk mensch in het bijzonder blijft onaangetast. De diepst gevallen zondaar blijft een mensch, en is alleen als mensch redbaar. Ware zijn wezen zelf teloor gegaan, zoo zou er geen verlossing, er zou alleen verdwijning van den éénen mensch zijn, om een anderen mensch in zijn plaats te stellen door nieuwe schepping. De uitdrukking, dat we »een nieuw schepsel zijn, geschapen in Christus Jezus tot goede werken, die God voorbereid heeft, opdat wij daarin wandelen zouden", is dan van Gereformeerde zijde ook nooit anders verstaan, dan van herschepping. Hetzelfde wezen eerst gebonden in dood en zonde, en nu vrij gemaakt ten leven en tot de gerechtigheid.

Maar juist deswege kunnen we niet toegeven, dat »*wezen*" en »*natuur*" hier mogen genomen worden als woorden van eenerlei beteekenis. Reeds vroeger wezen we er op, dat de Heilige Schrift ook aan God een *natuur* toekent, en verklaart dat Gods kind »der Goddelijke natuur deelachtig wordt" (2 Petr. 1 : 4). Dit nu *kan* niet verstaan worden, alsof wij deel zouden erlangen aan het *wezen Gods*. Als Paulus zegt: »Wij zijn van nature Joden" (Gal. 2 : 15), drukt hij hiermede blijkbaar niet zijn *wezen* uit, maar een bijzonder iets, waarin dit wezen zich uit. *Natuur* staat hier tegenover *geest*. En als in den eersten Corintherbrief een *natuurlijk* lichaam onderscheiden wordt van een *geestelijk* lichaam, is hiermede niet bedoeld, dat het *natuurlijk lichaam* alleen *wezenlijk*, het *geestelijke* lichaam onwezenlijk zou zijn, want juist naar het wezen erlangen we in de opstanding *hetzelfde* lichaam terug, maar beteekent *natuurlijk* lichaam hier het wezen des lichaams in een bepaalde gesteldheid. Onzerzijds onderscheiden we deswege tusschen *wezen* en *natuur*, en voorts in nog engeren zin tusschen de natuur als zoodanig, en de natuur in haar bedorven staat. Als b. v. beleden wordt, dat we van nature »geneigd zijn tot alle kwaad", wordt hiermede bedoeld: »krachtens onze verdorven natuur", en als er sprake is van »natuurlijke liefde", verstaan we daaronder, de liefde die haar vonk ontsteekt aan de menschelijke natuur als zoodanig.

Tusschen *wezen* en *natuur* nu onderscheiden we in dier voege, dat het *wezen*

De Martelaren van Schotland.

CCXXXVIII.

GEORGE WISHART.

In 1542 was koning Jacobus V gestorven, kort nadat hij eene groote nederlaag tegen de Engelschen had geleden. Zeven dagen voor zijnen dood was hem nog eene dochter, de bekende Maria Stuart, geboren. Deze moest dus haren vader opvolgen, doch onder een regentschap. Door den invloed van Engeland werd dit echter niet opgedragen aan hare Roomsche moeder Maria van Guise, maar aan den graaf van Arran, James Hamilton, terwijl de veel vermogende kardinaal Beaton gevangen gehouden en het lezen van Schotsche bijbels toegestaan werd. Maar de Schotten droegen niet lang het Engelsche juk. De graaf van Arran verliet de Engelsche zijde en voegde zich bij de Roomsche partij; Beaton werd bevrijd; de oorlog met Engeland begon weêr en de kettervervolgingen namen weer een aanvang.

Een der eerste martelaren van dezen tijd was George Wishart, wiene naam in het Grieksch overgezet is in Spocardius (Sophos kardia = wijs hart). Hij is de eerste geweest, die niet alleen te Wittenberg gestudeerd, maar ook de Gereformeerde kerken van Zwitserland bezocht heeft. Hij vertaalde voor zijne landgenooten de eerste Zwitsersche geloofsbelijdenis en was in de leer der Sacramenten gerefortaeerd.

Wishart was in 1544 uit Engeland naar zijn vaderland teruggekeerd. Hij arbeidde als welsprekend prediker vooral in het westen en in Dundee. Aan zijne zijde trad John Knox op.

Door list viel hij in de handen van Beaton, den kardinaal. Drie weken te voren was door eene vergadering van priesters en andere geestelijken, onder leiding van Beaton, besloten, dat alles moest aangewend worden om Wishart te vangen. Deze was toen in de woning van John Cockburn van Ormiston, daar hij de onderwijzer van diens kinderen was.

Daarheen togen eenige ruiters, om Wishart gevangen te nemen. Maar Cockburn, die hem wilde redden, trad de vervolgers te gemoet en hield hen een tijd lang op, totdat de nacht zou aanbreken en George kunnen vluchten. Toen de kardinaal door zijne spionnen van Cockburn's plan hoorde, ging hij zelf naar Ormiston en liet al de wegen afzetten. Toch kon hij Wishart niet in handen krijgen. Daarom riep hij de hulp in van den graaf van Bothwell, die daar in de buurt woonde. Deze, die zeer gezien was, kreeg gedaan, dat men hem den martelaar overleverde, onder eede, dat hem geen kwaad zou geschieden. Toen de priesters hunnen vijand zagen waren zij blijde. Eenige weken werd hij gevangen gehouden te St. Andrew, waarna zij over hem vergaderden en als ketter veroordeelden, zonder hem zelfs te hooren.

De kardinaal schreef daarop aan den regent en verzocht hem om een rechter, die George Wishart zou kunnen veroordeelen.

Niemand dorst het voor den »ketter" op te nemen, behalve David Hamilton, een bloedverwant van den onderkoning, die dezen met beden en vertoogen bestormde, dat hij toch geen onrecht zou plegen aan eenen man, die geen ander kwaad gedaan had, dan dat hij het Evangelie van Jezus Christus had gepredikt. »Denk, o vorst, aan de weldaden, die God u geschonken heeft; onze vorige koning heeft dit niet gedaan en wandelde in zondige wegen. Daarom is hij onverwacht van de aarde weggenomen. Zij, die hem hebben ten gronde gericht, willen dat ook u doen. Herinner u ook koning Saul, die eens zou gelukkig was. Hij verliet zijnen God en God verliet hem".

De regent was door deze woorden diep getroffen en schreef den kardinaal, dat hij met het proces geen haast zou maken.

Dit antwoord beviel den kardinaal in geenen deele. Hij wilde niet wachten, daar hij wist, hoe geliefd Wishart bij het volk was. Hij beval dus den martelaar uit de gevangenis te halen en liet in diens tegenwoordigheid John Winryme, onderprior van St. Andrew, die de waarheid in zijn hart toegedaan was, eene rede houden. Als tekst koos Winryme Matth. 15, de gelijkenis van den zaadzaaier, waaruit hij bewees, dat de ketterij tegen de Heilige Schrift inging. Men moest haar dus toetsen aan de Heilige Schriften van Apostelen en Profeten.

Onze Wishart had deze rede met genoegen gehoord; hij was het geheel met haar eens. Zij bevatte trouwens ook eene veroordeeling der Roomsche kerk. Daarom verzocht hij des anderen daags aan de Franciscaner-monniken, die hem zijn doodvonnis kwamen aanzeggen, of hij Winryme nog zou mogen spreken. Deze kwam met toestemming der bisschoppen en sprak lang met Wishart. Bij het scheiden vroeg hij, of hij het Avondmaal zou willen houden. »Zeer gaarne", was het antwoord des martelaars, »mits ik het mag houden onder de beide gedaanten van brood en wijn." Dezen wensch bepleitte Winryme toen bij de bisschoppen en den kardinaal. Doch te vergeefs. Het antwoord der geestelijken was, dat een ketter geen voorrechten behoefde te hebben.

Omstreeks 9 uur kwam de concierge hem uitnoodigen, met hem, zijne huisgenooten en dienstbaren te ontbijten. Hij nam dit gaarne aan. Hij naderde de tafel, nam toen het brood en begon te spreken van het lijden en sterven van Christus. Daarna deelde hij het brood uit en ook den wijn en hield zoo Avondmaal met de aanwezigen. Vervolgens verwijderde hij zich en bracht zijnen tijd door in gebed.

Kort daarna verschenen twee beulen, door den kardinaal gezonden, in de kamer; de een bekleedde Wishart met een lang kleed en de ander omhing zijn lichaam met zakjes kruid. Toen ging het naar het schavot, waar de brandstapel voor hem was opgericht.

De kardinaal en zijn gevolg waren getuigen van zijnen marteldood. Zij zagen hem aan den paal binden, den brandstapel aansteken en de kruitzakjes ontbranden. Ook vernamen zij zijn laatste woord, als antwoord op de vermaningen van den concierge, die hem genaderd was, om te volharden. »Ik bid u, broeders en zusters", zoo sprak hij, »dat gij uwe geestelijken vermaant om toch het Woord Gods te bestudeeren, opdat zij zich leeren schamen voor het kwade en verlangen naar het goede. En indien zij zich niet bekeeren van hunne slechte wegen, zullen zij spoedig vallen onder de slagen van den toorn Gods en niet ontkomen." Nauwelijks had hij dit gezegd, of een der beulen trok het koord dicht om zijnen hals, zoodat hij stierf.

Zijne daareven aangehaalde laatste woorden werden binnen korten tijd aan den kardinaal vervuld. Deze werd namelijk eenigen tijd daarna vermoord door den graaf van Rothes, dien hij beleedigd had.

DE GAAY FORTMAN.

uitdrukt datgeen wat ons mensch-*zijn* uitmaakt, en dat *natuur* aanduidt de actie, de werking die uit dit mensch-*zijn* openbaar wordt. De vermogens en krachten vormen hierbij den tusschenschakel, die wezen en natuur verbindt. Deze vermogens en krachten staan gefundeerd in het *wezen* van den mensch, en in zijn *natuur* werken ze. Liefde en haat is éénzelfde kracht, alleen de ééne maal in *plus*, de andere maal in *minus* werkende. Het is dezelfde kracht, die naar God toe en tegen God zich kan richten, weshalve ook de zonde niet een apart iets in de natuur is, maar alleen een ommekeer van de richting waarin de krachten des menschen werken. Ze werken óf naar boven, en dan zijn ze goed, óf naar beneden, en dan zijn ze kwaad. In wezen blijft de tong één of ze God vloekt of God looft, maar bij den ééne zal ze tot een prijzen des Heeren geneigd zijn, bij den ander zelfs onnadenkend en onopzettelijk in een vloek uitgaan. Er werkt in de zonde geen enkele kracht, die niet bij het wezen van den mensch behoort, en ook in de eeuwige heerlijkheid zal geen enkele kracht uitkomen, die niet van het Paradijs af in 's menschen wezen gefundeerd ligt; maar *de richting* waarin die krachten werken, kan tegenovergesteld zijn, en juist in deze richting dier krachten, spreekt niet ons *wezen*, maar onze *natuur*.

Toch moet ook hierbij, om een helder inzicht te erlangen, bovendien nog tusschen 's menschen *ik*, en tusschen zijn *natuur* onderscheiden worden. De in 's menschen *wezen* ingeschapen krachten werken toch onder tweeërlei motief, eenerzijds onder het motief van zijn *ik*, en anderzijds onder het motief van zijn *natuur*. Wie in dritt de kracht zijner hand misbruikt, om iemand een slag in het aangezicht te geven, handelt onder het motief van zijn *natuur*; wie daarentegen opwellende drift onderdrukt, en de hand ter verzoening uitstrekt, doet de kracht van zijn hand werken, tegen zijn natuur in, onder het motief van zijn *ik*. Eerst nu in die tegenstelling met ons *ik* wordt het karakter van onze *natuur* ten volle begrepen. Onze vaderen te Dordt beleden in Art. 1 van Hoofdstuk 3 en 4, dat de mensch oorspronkelijk niet alleen »in zijn kennis geestelijk, en in zijn wil gerechtig, maar ook dat hij in zijn *genegenheden* zuiver stond," en evenzoo, dat hij door de zonde niet alleen in zijn kennis verduisterd, in zijn wil verwrongen, maar ook onzuiver geworden is »in zijn *genegenheden*." Deze genegenheden, deze neigingen nu zijn een macht, die van ons *ik* te onderscheiden is. Ook als ons *ik* lijdelijk blijft, is er toch in ons een werking, die ons *ik* meesleept. Altoos hellen we naar de ééne, of naar de andere zijde. En deze *overhelling*, deze *neiging* brengt teweeg, dat de richting waarin onze krachten werken zullen, vanzelf gegeven is, tenzij ons *ik* er tegen inga, of ook hooger genade het anders keere.

Dit onderscheid gevoelt men het gemakkelijkst, zoodra men van onze *gemeene* menschelijke natuur op de *bijzondere* natuur van den enkelen persoon komt. Dan toch is het duidelijk hoe de natuur des éénen meer tot een stil en huiselijk, die des anderen meer tot een bewogen avontuurlijk leven neigt; hoe de natuur des éénen meer naar het zinlijke overhelt, die des anderen lichter naar hoogmoed dringt; en dat zoo ook de natuur des éénen hem prikkelt tot rusteloos handelen, terwijl die des anderen hem lust doet hebben in schuilende traagheid. Dit nu zijn overhellende neigingen, die niet ons *ik* zoo schikt en zijn doet, maar die omgekeerd ons *ik* pogen te beheerschen.

Op gelijke wijze nu is er ook in de gemeene menschelijke natuur, zoodra de actie haar loop begonnen heeft, een overhelling. In den staat der heerlijkheid zal dit een neiging, een overhelling, een zekere en vaste overbuiging naar God zijn. Onze natuur zal dan in onveranderlijke heiligheid schitteren. Nu daarentegen is die overhelling van onze natuur geheel naar de andere zijde, van God af. Bij de schepping, d. i. in den staat der rechtheid, was deze overhelling natuurlijk nog niet aanwezig. Adams *ik* stond tegenover zijn natuur oorspronkelijk vrij. Niet zijn natuur bepaalde de richting van zijn *ik*, maar zijn *ik* zou, door een principieele wilsdaad, eens en voor altoos de richting zijner natuur bepalen. Had zijn *ik* de krachten van zijn wezen toen naar God gericht, dan zou zijn natuur terstond de overhelling, de neiging *naar* God hebben ontvangen, en hiermede des eeuwigen levens verzekerd zijn geweest. Nu daarentegen zijn *ik* in die eerste principeele daad *tegen* God koos, gaf hij hierdoor aan zijn natuur, en door zijn natuur aan de menschelijke natuur in het gemeen, de helling naar den tegenovergestelden kant, en die overhelling onzer natuur naar het kwade is hierdoor zóó beslist, dat ons *ik* niet meer de macht bezit, om die naar het booze overhellende natuur weer recht te buigen.

Doch hiertegen in werkt nu tweeërlei genade. Ten eerste »de gemeene genade", die maakt dat de ten kwade overhellende natuur niet geheel en al naar het booze doorslaat en het *ik* des menschen er als in bedelft. En ten tweede de »particuliere genade", die door bovennatuurlijke genade een tegenovergestelde overhelling in de natuur van den wedergeborene teweegbrengt, en voorts in »het lichaam van Christus" deze gewijzigde, deze herschapene natuur tot een gemeenschappelijke maakt onder Christus als ons Hoofd. Doch onderwijl blijft het *wezen* des menschen als zoodanig één. Het is en blijft altoos het ééne wezen des menschen, zooals het door God geschapen werd; zooals het in Adam viel; zooals het na den val in onze gemeene natuur verdorven was; zooals het in dat verderf onzer natuur door de gemeene gratie gerugsteund werd; zooals het in Gods kind herschapen wordt in Goddelijke natuur; en zooals het in den staat der heerlijkheid eens in een volmaakt heerlijke natuur zal schitteren met onverliesbare kroon.

„Een eeuwig Verbond."

> En Ik zal een eeuwig verbond met hen maken, dat Ik van achter hen niet zal afkeeren, opdat Ik hun wel doe; en Ik zal mijne vreeze in hun hart geven, dat zij niet van Mij afwijken.
>
> Jeremia 32 : 40.

»*Divorçons*" is de wildzang der brooddronken liefde. Laat ons »echtscheiden."

Wel »huwelijk", maar het huwelijk moet »los" zijn.

Een *contract*, maar een contract, dat uitsluitend afhangt van den wil van man en vrouw, onderwijl die wil telkens wisselt.

Heden *wil* men huwen, en men huwt. Een jaar later vindt men beter niet meer gehuwd te zijn, en men *ontbindt* het huwelijk.

Tot die algeheele losheid van band wil men dan wel niet opeens overgaan. Integendeel. Aanvankelijk neemt men er genoegen mede, dat de losmaking van den band, de ontbinding van het contract slechts uit oorzake van bepaalde, in de wet aan te wijzen beweegredenen zal mogen plaats hebben. Maar dit is slechts het begin, en bij den eindpaal op den weg dien men inslaat, hoopt men een toestand te vinden, die scheiding om *alle* oorzaak, op *elk* oogenblik, zonder hooger beslissing, alleen door het eenparig goedvinden van de echtgenooten, mogelijk maakt.

Terugkeer alzoo naar den toestand, die onder het Romeinsche keizerrijk, toen het allengs begon weg te zinken, feitelijk bestaan heeft.

De ééne week met deze, de andere week met die vrouw gehuwd. Altoos wettig. Steeds in behoorlijken echt. Maar in een echt, die zich naar niets dan gril en inval regelt. En feitelijk alzoo door de wet gedekte ontucht met den eerenaam van huwelijk gesierd.

Vandaar dat de Christelijke kerk steeds zoo met hand en tand aan het ongeoorloofde van de echtscheiding vasthield.

Echtscheiding nooit dan onder de strengste wettelijke bepalingen, nooit dan na duchtig bewijs; en geestelijk alleen geoorloofd, waar echtbreuk in den wortel zelf het huwlijk had doen splijten.

Zoo oordeelde de kerk, niet alsof ze blind was voor het naamloos lijden, dat vaak in ongeschikte huwelijken geleden wordt, geleden wordt vooral door de mishandelde, getergde en in haar recht en haar gevoel miskende vrouw.

Maar ze begreep en doorzag, dat ook deswege niet mocht worden toegegeven; dat het huwelijk geen menschelijk maaksel, maar Gods schepping was; dat niet de mensch, maar alleen God er over te zeggen had; en dat losmaking van het huwelijk, om een eind aan zooveler lijden te maken, het aangaan van ondoordachte huwelijken slechts in de hand zou werken.

Ze had hier geen eigen oordeel.

Ze had te volgen *de ordinantie Gods*.

Nu ligt, naar luid der Heilige Schrift, in het huwelijk onder menschen een symbolische afschaduwing van het Huwelijk van Christus met zijn Kerk.

In Cats' dagen werd dit nog gevoeld. Het is zoo, men was toen minder preutsch op het stuk van huwelijksliefde. Men waagde het, ook in Christelijke kringen, er meer openlijk over te spreken. Maar, Cats vooraan, deed men dit steeds, als onder de schaduw van het heilige. Ook Cats' huwelijkszangen culmineeren in het heilig huwelijk van Christus met zijn kerk.

Onze schepping was naar Gods beeld. En hieruit volgt, dat niet alleen ons persoonlijk bestaan, maar ook ons gemeenschappelijk samleven een hooger trek vertoont. Gelijk men eertijds het waagde, ons beeld van een »huishouding" over te brengen op »de Goddelijke huishouding van Vader, Zoon en Heiligen Geest in het Driëenig Wezen', zoo ook gevoelde men dat omgekeerd in de levensbetrekking tusschen man en vrouw een trek doorstraalde, die aan hooger en heiliger verbond en band herinnerde, en dat *die trek er door God ingelegd was*.

Het was niet zoo, alsof het huwelijk er buiten God om was gekomen, en alsof nu een apostel, op dat huwelijk merkende, zich veroorloofd had, zekere vergelijking te maken tusschen dit huwelijk onder menschen, en de verbondsbetrekking tusschen den mensch en zijn God.

Neen, God zelf had het huwelijk als symbool van die hooge betrekking in het leven geroepen. Hij had den man *aan* en de vrouw opzettelijk *anders*, op den man passende, hem ter hulpe gecreëerd, en alzoo in de creatie van man en vrouw zelve, het wezen des huwelijks ingeschapen.

Zoo is het huwelijk niet iets dat bij ons leven *bij*, maar dat *uit* ons menschelijk leven voortkomt; en het komt er uit voort, omdat God zelf het er in schiep, en in die schepping zelve, zijn ordinantie over het huwelijk onveranderlijk en onverbreekbaar vastlegde.

Juist daarom is *duurzaamheid* van het huwelijk het onafscheidelijk kenmerk.

Ook in andere betrekkingen is *duurzaamheid* gewenscht, staat duurzaamheid verre boven losheid, en zulk een betrekking klimt ook voor ons besef in waardij en beteekenis, naar mate ze langer geduurd heeft en uitzicht geeft op nog langer toekomst; alleen maar duurzaamheid is in die andere betrekkingen niet *noodzakelijk*.

Een oude trouwe dienstbode, die jarenlang in dezelfde familie diende, staat hooger dan een andere die in drie jaar zes diensten had; maar toch van dienstbode *kan* men verwisselen, en een dienstbode kan wisselen van huis.

Een knecht op ambacht die tien jaren en meer bij één baas bleef, staat hooger dan een losse werker, die van winkel naar winkel verhuist; maar toch het arbeidscontract *kan* worden verbroken.

Klandisie neemt een intiemer karakter aan, als men jaren achtereen met eenzelden neringdoende in contact bleef, maar toch men *kan* zijn klandisie verleggen.

Ja, zelfs, de vriendschap, na het huwelijk de heiligste band, dien mensch met mensch aanknoopt, klimt wel in beteekenis en waardij naarmate ze langer duurt, en neemt wel bijna een gewijd karakter aan, als ze het vierde eener eeuw, of langer mag aanhouden; maar toch ook tusschen vrienden *kan* een geschil komen, dat ten slotte tot afbreking van den band der vriendschap noopt.

Dat ligt daaraan, dat alle deze banden tusschen mensch en mensch, niet in zijn *wezen*, maar alleen in *wederzijdsche betrekking* gefundeerd zijn, en daarom, bij verandering in die betrekking zelve wisselen.

Maar tegenover alle deze staat lijnrecht het huwelijk in zijn plechtige, indrukwekkende majesteit over.

Het huwelijk is *niet* als één van die.

Want wel heeft het een gemengd karakter, in zoover het óók de wil van den man en ook de wilskeuze van de vrouw is, die tot sluiting van het huwelijk medewerkt; maar toch die wilskeuze is niet *al* het huwelijk.

Twee *vrouwen* kunnen niet huwen, en twee *mannen* kunnen niet huwen. Huwen kan alleen *man* en *vrouw*. En juist hierin ligt uitgesproken, dat het huwelijk niet uit 's menschen persoonlijken wil vloeit, maar een inzetting is naar Gods bestel, die met ons *menschelijk wezen* als zoodanig saamhangt, en daarin door God gelegd en er door God voor bestemd is.

De ongeoorloofdheid van echtscheiding hangt uit dien hoofde rechtstreeks samen met de »*eeuwigheid* van Gods Verbond", en met de *onbeweekelijkheid* zijner verkiezing."

Het huwelijk is in ons menschelijk leven de van God bestelde afschaduwing van zijn Verbond.

Gelijk dat Verbond *eeuwig* is, is daarom ook dat huwelijk *onverbrekelijk*, en alleen door schrikkelijke zonde vernietigbaar.

Schaduw en beeld vertoonen krachtens hun saamhang op dit punt geheel gelijken karaktertrek.

In het Verbond openbaart zich, hetzij in den Verbondsvorm, hetzij *mystiek* in het huwelijk van Christus met zijn kerk, of typisch in den band tusschen Jehova en Israël, de vastheid en onveranderlijkheid van den Goddelijken wil in haar tegenstelling met de wispelturigheid van den wil des zondaars.

Ook in den mensch behoort de wil niet draaiend als de weerhaan, maar vast en onverwrikbaar als de pilaar te zijn, en in de eeuwige heerlijkheid zal dat bij een ieder van Gods heiligen alzoo wezen.

Dan zal ook 's menschen wil slechts één drijfkracht, één richting, één doel kennen, en daarom nooit of nimmer in zijn stand wankelen kunnen.

Maar onder zondaren is dit anders.

Ons ontbreekt van nature de saambinding van karakter, de duurzaamheid onzer persoonlijkheid, de organische eenheid en het evenwicht der deelen in ons wezen.

Ons leven, voorzooveel het uit onze eigen natuur opkomt, is uiteengerafeld, ligt uiteengeworpen, en mist vastheid en verband beide.

Daarom *kan* van onze zijde zelfs ons verbond met God nooit vaststaan.

Naar onzen aard is het, nu eens wel en dan weer niet, voor dit deel van onze existentie alleszins, en voor een ander deel geenszins met God te rekenen, tegen de ééne zonde te staan en de andere in te willigen. Kortom gebroken en gedeeld, ongedurig en wispelturig zijn we, wat ons zelven aangaat, tot zelfs in het verkeer, in den omgang en in de gemeenschap met onzen God.

Maar juist daartegen dringt nu de Heere met zijn Woord op ons aan, door ons voor het zielsoog helder de *eeuwigheid* van zijn verbond, de *vastheid* van zijn belofte, de *onveranderlijkheid* van zijn besluit, en de *onbeweekelijkheid* van zijn verkiezing te doen schitteren.

Dit toch dwingt ons, in weerwil van onszelven, om dit *vaste* en *eeuwige*, dit *duurzame* en *standhoudende*, hoog van adel en rijk aan innerlijke weelde te schatten boven onze wispelturigheid.

Daardoor begint dan ons eigen ik er iets van te beseffen, dat ook wij, om zelf in waarde te klimmen, aan eigen onvastheid en slingering moeten ontkomen, en in duurzame *bestendigheid* eere hebben te zoeken.

Aldus straalt de *eeuwigheid* van Gods Verbond ons toe, *om* ons karakter te stalen, om het evenwicht in ons persoonlijk leven te herstellen, om naar vastheid te staan van wilsuiting en levensweg.

En is het dan al, dat bittere teleurstelling ons telkens weer verraadt, hoever we van het grijpen van dit hooger ideaal nog af zijn, ook te midden van dien weedom des harten over eigen onvastheid van wil en levensrichting, komt dan diezelfde *eeuwigheid van Gods Verbond* ons troosten.

Al wisselen wij en wankelen, zijn trouwe wankelt nimmer, en niet in onze wilskeuze, maar aan de vastheid van Gods eeuwige Verbondssluiting ligt de zekerheid *van ons heil*.

Amsterdam, 14 Mei 1897.

Register op E Voto.

Overmits thans tot het afdrukken van het Registér moet worden overgegaan, zij het ons vergund de Abonnenten op de *Heraut*, die zulk een Register tegen den prijs van *f* 0.75 verlangen te ontvangen, uit te noodigen, dit bedrag ten spoedigste over te zenden.

Er kan geen zekerheid geboden worden, dat anders nog exemplaren beschikbaar zullen zijn.

Trouwe broeders.

Er moet ons een woord van het hart over een klein aantal dienende broederen, die men in den steek laat, en niet in den steek laten mag.

Die oude trouwe broeders zijn de Evangelisten van de *Vrienden der Waarheid*.

Mannen die vóór 1886, met een ijver boven onzen lof en een toewijding waarvan alleen de kenner weet, het land zijn doorgeloopen en dorp na dorp hebben opgezocht om de eer der Belijdenis hoog te houden en tegen den ongeestelijken toestand der kerk te waarschuwen.

Voor een aanmerkelijk deel is aan deze mannen de actie van 1886 te danken.

Het zaad, ook door hen uitgestrooid, ontkiemde toen, en droeg vrucht.

Doch natuurlijk, de keer toen in den toestand gekomen, sneed hun het pad af.

Het uitgaan der Evangelisten verviel, er kwamen in die eerst verlaten dorpen weer kerkeraden, en er ontstond Dienst des Woords.

Op zichzelf zou men zeggen, hadden toen deze broederen hun taak moeten nederleggen, en teruggaan tot hun oorspronkelijk beroep.

En dat zou ook juist geweest zijn, bijaldien ze slechts voor een enkel jaar uit dat beroep waren uitgetreden.

Doch het stond heel anders.

Ze hadden meestal hun leven, hun levenskracht, de jaren van hun manlijke mogendheid aan dezen dienst gewijd. Een beroep kenden ze niet meer. Aan terugtreden viel niet te denken. En het dilemma stond dus niet anders dan aldus: Door de kerken worden overgenomen, of worden gepensionneerd.

Nu *zijn* er enkelen door de kerken overgenomen, en voor deze is geen zorge.

Maar met anderen was dit *niet* het geval.

De Vereeniging van de *Vrienden der waarheid* bleef dus voor deze broederep verantwoordelijk. Zij moest deze broederen aan den arbeid houden en van teerkost op den weg voorzien. En geen oogenblik heeft ze dan ook geaarzeld, deze taak op zich te nemen.

Deze broederen *gaan* dan óok nog altoos uit, en arbeiden in het midden der gemeenten. Elken Zondag, 's morgens en 's middags, en veelal nog in de week.

Alleen maar de bron raakt op, waaruit ze moeten betaald worden.

De *Vrienden der waarheid* krijgen geen geld meer in kas, en wie kan betalen uit een kas waarin niets inkomt?

Feitelijk is het dan ook reeds zóóver gekomen, dat deze oude trouwe broederen, die een, o, zoo sober traktement hebben, *twee maanden* achtereen geen traktement ontvingen, omdat er niets was.

Dit nu zou een schande voor onze kerken zijn, indien dit kwaad willens en wetens was begaan.

Want wel neemt de onwetendheid ook hier niet *alle* schuld weg. Men *moet* om zijn broederen denken. De liefde eischt dat. *Vergetelheid* is óok zonde.

Maar toch, er is *verontschuldiging*. Men heeft niet aan hen gedacht. Gewaand dat ze verzorgd waren. In den waan verkeerd dat alles wel liep.

Daarom vertrouwen we dan ook, dat de broederen en zusters, die thans door ons blad van dezen nood hooren, zich ijlings zullen opmaken, om deze eereschuld aan onze broederen af te doen.

Wat onze redactie anders nooit doet, omdat ze niet kan, heeft ze ditmaal gedaan, en terstond de *eerste honderd gulden* beschikbaar gesteld.

Maar hiermede eindigen we onze taak niet. We doen er nog drieërlei bij.

Vooreerst, dringend al onze mederedactiën verzoeken, dit ons schrijven te willen overnemen, en er een krachtig woordje bij te voegen.

Ten tweede, personen en kerken opwekken, om ons ter afdoening van deze eereschuld hun bijdrage te zenden.

En ten derde ons bereid verklaren, om met de *Vrienden der Waarheid* in contact te komen, opdat ons elke maand staat van kas worde medegedeeld, waaruit de kerken van maand op maand weten mogen hoeveel er aan te vullen zij.

En Hij die de harten neigt en overbuigt, zij daarbij de God onzer hulpe, om aan dezen onbroederlijken misstand een einde te maken.

Kerkelijk gekibbel.

Een vóórvorig maal drongen we aan op saamspreking, ook met de Gereformeerden, in de *Ned. Hervormde* kerk over het belangrijk geschil in zake Art. 20, en oordeelden, dat we meê daardoor zouden toonen nog iets hoogers te kennen dan »kerkelijk gekibbel."

Over dat woord »kerkelijk gekibbel," valt nu de *Geldersche Kerkbode* ons onverwijld aan, en verklaart zich hierdoor gekrenkt.

Ziehier, hoe ze dit toelicht:

> Wij ondersteunen deze bede. Doch als Prof. K. opnieuw in dit verband onzen kerkelijken strijd een *kerkelijk gekibbel* noemt, dan protesteeren wij tegen deze benaming. Er is te hooge ernst, te sterke conscientiedrang, te diepe smart, ook te krachtig werk des Heiligen Geestes geweest in onzen kerkelijken strijd, dan dat dit woord mag worden gebezigd! Zekerlijk, vergeleken bij de Reformatie der 16e eeuw, waren beide afscheiding en doleantie een geringe zaak. Toch werkte het Gereformeerd *beginsel* en de Heere wrocht mee. En daarom blijven wij de Gereformeerden in de Herv. kerk, die zich tegen ons stelden, dit verwijten als een zonde tegen den Christus Gods en een miskennen van Zijn koninklijk regiment over zijn eigene, duurgekochte gemeente. En daarom *krenkt* ons dat woord: *kerkelijk gekibbel*.

Nu is, gelijk men weet, »*heet van stal*," bij den redacteur van de *Geldersche Kerkbode* levensregel.

Hij is *impressionist*.

Zóó geraakt, trilt hij langs zijn geheele voelingslijn terug.

Nu, we mogen dat wel, en zijn er in dit geval, o, zoo dankbaar voor, overmits zijn fiere klacht ons aanleiding geeft, om op dit »*kerkelijk gekibbel*" nog even terug te komen en er nogmaals tegen te waarschuwen.

Er is hier vergissing.

Dr. Wagenaar verstond het, alsof wij het kerkelijk *geschil*, het kerkelijk *geding*, het kerkelijk *probleem* bedoelden, dat tusschen de Gereformeerden in en buiten de Ned. Hervormde kerk nog altoos hangende is.

En hier is niets van aan.

Een »kerkelijk *geschil*," is heel iets anders dan »kerkelijk *gekibbel*."

En als wij even impressionabel waren als onze broeder, zouden wij op onze beurt hier wel willen vragen: »Ei, lieve broeder, waarvoor ziet ge ons aan? Meent ge dat nu waarlijk, dat ge ons verdenkt van dit groote kerkrechtelijk geding tot den rang van ijdel gekibbel te hebben verlaagd? Laat het uitgesproken, en niet op het hart gesmoord zijn: zulk een vermoeden van uw zijde *krenkt ons*."

Maar zoo mogen we niet spreken, want we zijn niet *gekrenkt*. We laten ons zoo spoedig niet *krenken*. Tegen al zulke projectielen als er tegen ons uitvliegen, zijn we een meter onder de waterlijn gepantserd.

Doch ter zake.

Was het geding tusschen Spanje en Oranje in de 16de en 17de eeuw niet hoog ernstig? En had men niet desniettemin recht, om van gekibbel te spreken, toen, lang na den vrede van Munster, nog telkens, buiten actie, door onbevoegden, die antithese tusschen Spaansche en Nederlandsche schippers aan den wal in vreemde havens met scherpe zetten werd opgehaald?

Was onze antithese niet dieper nog met Rome, een antithese die nog steeds onverzwakt voortduurt, ja, door de latere ontwikkeling der Roomsche kerk nog verscherpt is, en is het niet desniettemin ijdel gekibbel, zooals door mannen die van de grondtegenstelling tusschen Rome en de Reformatie, o, zoo weinig verstaan, zoo ter loops weg, soms in scherpe zetten over en weer over *paap* en *geus* niet geredeneerd neen, maar heet van den draad *gekrakeeld* wordt?

En is het in dien zin niet even waar, dat er in tal van kringen, ook nu nog, over de diepgaande, kerkelijke quaestie, die met 1834 en 1886 in geding kwam, vaak op een oppervlakkige, buiten geloof en conscientie omgaande, bittere en schampere wijze geredetwist wordt, tot men met warme hoofden en koele harten uit elkaar gaat?

Verwacht iemand van zulk een bij alle gelegenheid oprakelen van het oude twistvuur heil?

Komt op die manier ons deugdelijk recht, om te handelen gelijk we handelden, in het klare licht te staan?

Haalt ge dus doende de broederen over op uw pad?

En heeft deze soort behandeling van zoo diep ingrijpend en ernstig geschil ooit eenige andere uitwerking gehad, dan dat men in plaats van de conscientie te raken, de conscientie vereelten liet?

Welnu, uit dien hoofde zijn wij van zulk soort behandelen van deze hoog ernstige quaestie diep afkeerig, en deswege brandmerkten we zulk zoet beginnend en scherp eindigend gekrakeel als »*kerkelijk gekibbel*", en daar zegt ook Dr. W. *ja* en *amen* op.

Openbaart zich iemand persoonlijk, of openbaren er zich eenigen saâm in een kring, die nu nog onder de Haagsche Synode verkeeren, en oprechtelijk voor Gods aangezicht dit geschil met u willen doordenken, dan wijst Gods Woord het uit, want voor dat Woord moet dan ieder buigen, en dan wordt ordelijk reden tegenover reden, bewijsgrond tegenover bewijsgrond gesteld, en kan niemand zeggen, dat er tijd verloren gaat, indien men het geding ten einde toe doorpraat.

Maar begin niet te vroeg noch in het vage, en vooral, vertrouw niet te veel op de macht der discussie.

Sla uw annalen van de Reformatie maar op.

Wat hebben zelfs de ordelijk voorbereide, principieele *Twistgesprekken* toentertijd ten slotte gegeven, waaraan over en weer toch de beste strijders deelnamen?

Dit, dat ze de klove *verbreed* hebben.

Nooit, dat ze de klove hebben *gedempt*.

Verkiezing in het kerkelijke.

IX.

Een uiterst gewichtige vraag in verband met de verkiezing van de ambtsdragers in Christus' kerk is deze: *of ieder lid der kerk benoembaar moet zijn.*

Tot dusverre is deze vraag steeds in dien zin van Gereformeerde zijde beantwoord, dat 1°. tot Dienaar des Woords niet een ieder beroepbaar was; 2°. dat Ouderlingen en Diakenen alleen uit de leden der plaatselijke kerk konden gekozen worden; en 3°. dat voor allen gold het niet-gecensureerd zijn.

Maar overigens was er geen regel.

Wel werd soms onder verwijzing naar den brief aan Titus protest ingediend tegen de verkiezing van een Ouderling, die thuis moeite met vrouw en kinderen had, en zooveel meer, en ook is het wel voorgekomen, dat hierop regard is geslagen, maar regelen werden hiervoor in de kerkenordening *niet* gesteld.

Ernstig onderzoek of de verkozene geschikt en waardig is, om in het ambt te worden gezet, heeft wel plaats gehad, en werd wel geregeld, in zake de verkiezing van Predikanten, maar niet van Ouderlingen en Diakenen.

Art. VIII moge voor niet gestudeerde personen den weg naar den kansel ontsluiten, toch laat het niet toe, dat een kerk of kerkeraad neme wie gevalt. En eerst als de kerken in kerkverband hebben uitgemaakt, dat iemand beroepbaar is, kan een kerk of kerkeraad hem in het ambt zetten.

Van den Dienaar des Woords eischt men niet alleen 1°. dat hij lid van één der kerken zij, en 2°. dat hij buiten censuur sta; maar ook 3°. dat hij een bijzondere qualificatie bezitte, die hem beroepbaar doet zijn.

Men moge hierbij de eene maal lakscher, de ander maal strenger toezien, maar het feit, als feit blijft, dat niemand op den kansel kan komen, dan die behalve zijn gewone qualificatie als niet gecensureerd lid van één der kerken, ook nog een speciale qualificatie bezit om voor dit ambt verkiesbaar te zijn.

Daarentegen bij de Ouderlingen en Diakenen weet men hier niet van.

Niet-gecensureerde leden der kerk zijn zonder meer als zoodanig verkiesbaar.

Dit nu werpt de vraag op, of het raadzaam is, dit zoo te doen blijven.

En op die vraag nu achten we, dat een ontkennend antwoord in het welbegrepen belang der kerken ten slotte zal moeten gegeven worden.

We zeggen dit niet, als zagen we het onderscheid tusschen een Dienaar des Woords en een Ouderling niet in.

Een Dienaar des Woords toch moet voor-